

ТУРИЗМ TOURISM

XFTAP 06.71.57

А.Т. Тлеубаева

*Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті, Нұр-Сұлтан, Қазақстан
(E-mail: aitolkyn.t@mail.ru)*

Ақмола облысының ауыл туризмі дамуының басым бағыттары

Аңдатпа. Туризм – бүгінгі заманауи уақытта айрықша жаһандық құбылысқа айналғандықтан, қазіргі қоғам өмірінің құрамдас бір бөлігі болып отыр. Соның ішінде туризм саласының үстем бағыттарының қатарында – ауыл туризмі болып есептеледі. Дамыған мемлекеттерде бұл туризм түрі туристік индустрияның жоғары табысты саласына айналған. Дүниежүзілік сауда ұйымының бағалауы бойынша, ауыл туризмі 2020 жылға дейінгі әлемдегі туризмді дамытудың бес негізгі стратегиялық бағыттарының бірі болып саналады. Көптеген мемлекеттерде ауыл туризмінің өркендеуі – ауылдық аумақтардың тұрақты дамуының кепілі ретінде есептеледі.

Аймақ аудандарының ескерткіштеріне, шаруа қожалықтарына, қолөнер шеберханаларына зерттеу жүргізу арқылы Ақмола облысының ауыл туризмін дамыту мүмкіндігі бағаланып, өңірдің қай аудандарында әлеуеті жоғары екені анықталды. М. Портер моделі негізінде Ақмола облысындағы ауылдық аумақтың туристік секторының жұмыс істеу ортасы талданған. Ақмола облысындағы туризмнің әлеуметтік-экономикалық жағдайы мен жай-күйін бағалау, оның дамуының негізгі факторларын анықтауға мүмкіндік берді. Осы аймақ бойынша ауыл туризмі дамуында анықталуы тиіс негізгі бағыттары да қарастырылды.

Түйін сөздер: туризм, ауыл туризмі, ауыл туризмі әлеуеті, ауылшаруашылық өнім өндірушілері, ауыл шеберлері, ауылдық аумақ.

DOI: <https://doi.org/10.32523/2079-620X-2019-3-105-115>

Сарапшылардың айтуынша, Ақмола облысы демалыс орындарына бай, Қазақстан Республикасындағы туристік аймақтардың үздік бестігіне кіретін өлке. «Өңірде туризм саласында 700-ден астам кәсіпорын жұмыс істейді. Алдын ала мәліметтер бойынша, өткен жылы Ақмола облысына 1 миллионнан астам турист келіпті. Облыстың туристік инфрақұрылым дамыту шеңберінде 2018 жылы құны 4,3 миллиард теңге болатын 32 инвестициялық жоба жүзеге асырылып, 340 жұмыс орны ашылған [1].

Ауыл туризмін дамыту мүмкіндігін бағалау үшін Ақмола облысының әр ауданының әлеуетін анықтау мақсатында белгілі формулаға салып бағалауды жөн көрдік (кесте 1).

Ресейлік ғалымдар Шумакова О.В., Косенчук О.В., Новиков Ю.И. және Нардин Д.С. ауыл туризмі дамуының әлеуетін бағалаудың көрсеткішін ойлап тауып Ресей Федерациясындағы Омбы облысы аудандарын бағалау үшін қолданған. Сол көрсеткішті бізде Ақмола облысы үшін пайдаландық.

Ауданда ауыл туризмін дамыту бойынша әлеуетті мүмкіндіктерді бағалау үшін қорытынды көрсеткіш есебі (K_k) мынадай формула бойынша жүзеге асырылады:

$$K_k = (K_1 + K_2) * K_3$$

- (К₁) - ауданда бірегей этнос пен халық кәсіпшілігінің (қолөнерінің) болуы;
 - (К₂) - аудандағы мәдени көрнекті орындардың саны;
 - (К₃) - аудандағы ауыл шаруашылығы өндірушілерінің (шаруа немесе фермерлік шаруашылықтар) үлес салмағы. Бұл көрсеткіштің нәтижесі 1-ші кестеде көрсетілген [2].

Кесте 1

Ақмола облысы аудандарының ауыл туризмі әлеуетін бағалау

№ п/п	Аудан және қала атаулары	Әр аудандағы (қаладағы) ескерткіштердің жалпы саны	Облыс бойынша шаруа немесе фермерлік шаруашылықтардың саны (нақты жұмыс істеп жатқан, 01.08.2019 жылға)	Аудандағы ауыл шаруашылығы өндірушілерінің (шаруа немесе фермерлік шаруашылықтар) үлес салмағы (нақты жұмыс істеп жатқан, 01.08.2019 жылға)	Аудандағы қолөнер шеберханаларының саны	Ауданда ауыл туризмін дамыту бойынша әлеуетті мүмкіндіктерді бағалаудың көрсеткіш есебі*
1	Ақкөл ауданы	52	209	14,4	12	921,6
2	Аршалы ауданы	25	364	25,7	6	796,7
3	Астрахан ауданы	43	239	19,7	14	1122,9
4	Атбасар ауданы	144	219	8,7	11	1348,5
5	Біржан сал	246	359	41,8	9	10659
6	Бұланды ауданы	110	176	11,9	8	1404,2
7	Бурабай ауданы	85	371	6,4	12	620,8
8	Егіндікөл ауданы	8	237	45,1	9	766,7
9	Ерейментау ауданы	134	448	26,5	13	3895,5
10	Есіл ауданы	108	186	14,1	10	1663,8
11	Жақсы ауданы	174	275	30,3	15	5726,7
12	Жарқайың ауданы	51	436	35,7	9	2142
13	Зеренді ауданы	273	657	35,8	22	10561
14	Корғалжын ауданы	48	183	30,7	8	1719,2

15	Сандықтау ауданы	173	308	30,0	9	5460
16	Целиноград ауданы	42	401	12,0	25	804
17	Шортанды ауданы	32	145	12,5	11	537,5
18	Көкшетау қаласы	36	100	0,6	35	42,6
19	Степно-горск қаласы	9	64	1,8	16	45
	БАРЛЫҒЫ	1793	5377	403,7	238	50237,7
[www.stat.gov.kz (№ 422, 19.08.2019)] және $*K_k = (K_1 + K_2) * K_3$ формуласына салу негізінде автормен құрастырылған						

1-ші кестеден көрініп тұрғандай Біржан сал және Зеренді аудандарында - аудандық ауыл туризмін дамыту бойынша әлеуетті мүмкіндіктерді бағалаудың қорытынды көрсеткіш есебі 10659 және 10561 құрады. Яғни, Ақмола облысы аудандарының ішіндегі ең жоғарғы көрсеткіштерді көрсетті. Мұндай нәтижеге бұл аудандар мәдени-тарихи ескерткіштер мен шаруа қожалықтары сандарының көптігіне байланысты жетіп отыр. Оның үстіне Зеренді ауданы Көкшетау өңірінің табиғаты ерекше, «сексен көлдің» ортасында орналасқан ғажайып курорттық жер. Зеренді өлкесі - «Көкшетау» мемлекеттік ұлттық табиғи паркінің негізін құрайды. Жалпы, Ақмола облысының кез келген ауданы өзен-көлге, тауларға, әдемі табиғат көріністеріне өте бай, жері шұрайлы, ауасы саф айрықша аймақ. Сонымен қатар, Зерендіде «Сұңқар», «Зерен Нұр», «Қарағайлы», «Тұлпар» сияқты көптеген демалу орындары бар. Ал Біржан сал ауданында «Көктал Town» деген жаңадан отбасылық сауықтыру орталығы ашылды. Мұнда жылдың кез-келген уақытында, Жөкей көлінің жағасында, табиғат аясында, таза қылқан жапырақты ауамен дем алу мүмкіндігі туды [4]. Одан кейін Жақсы, Сандықтау және Ерейментау аудандары әлеуетті мүмкіндіктерді бағалаудың - 5726,7, 5460 және 3895,5 көрсеткіштеріне жетті. Осы аталған үш аудан да ұсақ шоқылы-жонды таулы, таулы-орманды және өзен-көлдері көп табиғаты әсем жерде орналасқан. Бұл аймақтар - даласында түрлі хайуанттары да, өзен-көлдегі балықтары да, жердегі кен-қазба байлықтары да мол өңірлер болып есептеледі. Оған қоса Біржан сал, Зеренді, Жақсы, Сандықтау және Ерейментау аудандары шаруа немесе фермерлік шаруашылықтары жақсы шоғырланған ауыл шаруашылығы оңтайлы дамыған орталықтарына жатады. Сонымен, Ақмола облысының бұл аудандарында ауыл туризмін кеңінен қанат жайғызып дамытуға болатындай барлық әлеуеттер жеткілікті. Дегенмен де, Ақмола облысының барлық аудандарының ауыл ауыл туризмін дамыту үшін лайықтауға болады. Оның үстіне, көп ауылдар еліміздің астанасы Нұр-Сұлтан қаласына жақын орналасқандығы да тиімді болып келеді. Себебі, Нұр-Сұлтанға келген көп шетелдік қонақтар мен туристерді қазақ халқының этнографиясымен, тұрмыс-тіршілігімен, салт-дәстүрімен және ұлттық тағамдарымен таныстыру үшін әкеліп көрсетуге болады. Оның үстіне, қала жастары мен отбасыларға таза табиғат аясында демалумен қатар ауыл өмірін тамашалату үшін келіп тыныстауға әбден болады.

Қоса кететін жайт, Ақмола облысы ауылдарындағы үй шаруалары да (қосалқы шаруашылықтар) ауылшарушылық кәсіпорындар мен фермерлік шаруашылықтармен қатар ауылшаруашылық өнімдерін өндірумен айналысады (кесте 2). Мәселен, мал шаруашылығы

өнімдерінің 70%-ға жуығын үй шаруалары өндіреді. Сондықтан да, ауыл туризмінің шетелдік тәжірибесіне сай үй шаруалары да туристерді қабылдай алатындай дәрежеге жеткізуге мүмкіндіктер бар.

Кесте 2

Ақмола облысы бойынша тіркелген ауыл шаруашылық өнім өндірушілерінің саны (01.01.2019 жылғы жағдайы бойынша)

№ № п/п	Аудан және қала атаулары	Ауылшаруа шылық кәсіпорындар (заңды тұлғалар)	Шаруа және фермерлік шаруашылықтар	Ауылдардағы үй шаруалары (қосалқы шаруа шылықтар)
1	Ақкөл ауданы	50	184	3028
2	Аршалы ауданы	69	337	8912
3	Астрахан ауданы	100	230	7608
4	Атбасар ауданы	95	217	5159
5	Біржан сал	102	334	3089
6	Бұланды ауданы	59	171	4158
7	Бұрабай ауданы	118	342	8581
8	Егіндікөл ауданы	36	274	1844
9	Ерейментау ауданы	134	357	4171
10	Есіл ауданы	60	191	4303
11	Жақсы ауданы	72	231	5203
12	Жарқайың ауданы	99	431	2498
13	Зеренді ауданы	230	578	10810
14	Корғалжын ауданы	72	170	2393
15	Сандықтау ауданы	106	325	6258
16	Целиноград ауданы	165	407	26290
17	Шортанды ауданы	69	143	9100
18	Көкшетау қаласы	142	71	4038
19	Степногорск қаласы	25	25	6459
	БАРЛЫҒЫ	1803	5018	123902
www.stat.gov.kz сайты мәліметтері бойынша құрастырылған				

Сонымен қатар, елімізде жалпы ресми мәлімет бойынша 2000-нан астам шеберлер бар болса, оның ішіндегі 100-ге жуығы «Шеберлер одағы» мүшелігіне кіреді. Қазақстанда қолөнер шеберлерінің өнерлерін көбінесе «Наурыз» мейрамы немесе тағы басқа республикалық деңгейдегі мереке-фестивальдар қарсаңында ғана нағыз қолөнер шеберлерінің қаласына түскендей күй кешуге болады. Ал біздің пікірімізше, ауыл туризмі негізінде де қолөнер шеберлерінің шеберлік-көрсетілімдерін тамашалатын сол жерде ұлттық бұйым-заттарды жасап сатуға болатындай арнайы шеберханаларын ашып қоюға болады. Яғни, мұнда этнографиялық туризмді де қоса дамытуға болады. Оның үстіне, Ақмола облысындағы көп ауылдарда дайындалатын ұлттық қолөнер нәрселерін Моңғолия мен Қытайдан

көшіп келген қандастарымыз айналысып өрістерін кеңейтіп жатыр. Мысалы, Целиноград ауданының бірнеше ауылында қолөнер кәсіптері іске қосылған. Айталық, Нұр-Сұлтан қаласына жақын орналасқан Қоянды ауылында ИП «Қолөнер» атты шеберханасын Ақжарқын және Құрманғазы Қабдолда отбасылары ашып матадан, тастан, ағаштан және т.б. ұлттық бұйымдар әзірлеп сатады. Сол сияқты, сол төңіректе «EL-QUT» шеберханасы да домбыра, қамшы, астау, ожау, шара, кесе тәрізді үй-тұрмыстық заттарын жасап сатады. Қосшы ауылында қазақ ұлттық аспаптар шеберханасы іске қосылған. Софиевка ауылында да Тоғайбай Нұрмұратұлы өзінің екі ұлымен үшеуі қосылып ағаш ыдыс-аяқ жасайтын отбасылық шеберханасын ашып, ИП «Баба кәсібі» атты кәсібін дамытып жатыр. Шортанды ауданының Бозайғыр ауылында «ZHAN NURA» атты ұлттық әшекейлер дайындайтын шеберхана бар. Көкшетау қаласынан 10 шақырым қашықтықта 7 жыл бұрын ашылған 1,5 мың халқы бар Нұрлы-Көш атты ауыл (Краснояр ауылдық округі) пайда болған екен. Қытай мен Моңғолия жерінен өз еліне оралған қандастарымыз үшін жаңадан орын тепкен ауылда көптеген ұлттық қолөнер шеберханалары ашылып жұмыс істеп тұр. Әрқайсы шебер өз қаражаттарымен, мемлекеттің көмегінсіз күн көріп жатыр. Жалпы, Ақмола облысы бойынша мұндай мысалдардың біразын келтіруге болады. Қоса кететін жайт, Көкшетау қаласында 1989 жылдан келе жатқан «Блэк» атты ағаш ыдыс-бұйымдар дайындайтын Қазақстан бойынша ірі ұлттық қолөнер фирмаларының бірі.

Дегенмен де, Қазақстанның солтүстік өңірінің Ақмола облысының көркемөнер кәсіпшілігі саласындағы кәсіпкерлік қызметтің қазіргі жай-күйі мен даму үрдістерін бағалау келесі мәселелерді көрсетті:

1. Аймақтың көне халқы арасында көркем кәсіп пен қолөнердің дәстүрлері жоғалған. Көбінесе Қытай мен Моңғолия жерінен келген қазақтар ұлттық қолөнер дәстүрін сақтап қалған. Ең көп таралған қолөнер түрлері - киім, аяқ киім, ағаш ыдыс-бұйымдары, кәдесый өнімдерін жасау, жүн иірімжіптер мен киіз өндірісі;

2. Нұр-Сұлтан қаласы мен облыста жаңадан шеберлерді дайындап оқыту жүйесі қалыптаспаған. Оған қоса, мамандықтың имиджі де қалыптаспаған;

3. Негізгі мәселелер - бұл жасалған бұйым-затты өткізу қиындығы және билік тарапынан қолдаудың болмауы.

Осы аталған мәселелерді шешу жолдарына төмендегілерді жатқызуға болады:

- жастарды тарту есебінен өткізу нарығын кеңейту;
- ауыл туризмімен қатар немесе соның арқауында этнографиялық туризмді дамыту;
- халықтық көркем кәсіпшілік (қолөнер) орталығын құру;
- құқықтық реттеу жүйесін жетілдіру;
- кәдесый өнімдеріне тапсырыстар жүйесін қалыптастыру;
- несие желілерін, шағын несие жүйесін ұйымдастыру, халық кәсіпшілігі саласының

кәсіпкерлері үшін несие мөлшерлемесін төмендету. Ұсынылып отырған іс-шаралар кәсіпкерлердің сыртқы және ішкі проблемаларын шешуге мүмкіндік береді, өйткені ұйымдарға нарықтық экономикаға қосылуға және өз қызметінің нәтижелерін жақсартуға мүмкіндік беретін жағдайлар жасалатын болады [5]. Сонымен қоса, Ақмола облысында бар ресурстарды талдай отырып ауылдық туристік сектордың жұмыс істеу ортасына М.Портер моделіне жүгіне отырып талдау жасадық (кесте 3).

М. Портер моделі негізінде Ақмола облысындағы ауылдық аумақтың туристік секторының жұмыс істеу ортасын талдау

Туристік нарықтағы бәсекеге қабілеттілік шарттары	Ақмола облысындағы ауылдық туристік сектордың жұмыс істеу ортасы
Өндіріс факторларына арналған шарттар	
Табиғи-климаттық жағдайы мен мәдени-тарихи ресурстары	Таулы, орманды және өзен-көлді табиғи жерлердің, курорттық-шипажайлы емдеу орындарының, мемлекеттік табиғи парктердің (3 парк), мемлекеттік қорықтың және бай мәдени-тарихи мұралардың (1793 - мәдени-тарихи мұра ескерткіштері, оның ішінде 4 - республикалық маңызы бар ескерткіштер және 1375 – археологиялық ескерткіштер) болуы.
Бүкіл халыққа қол жетімділігі (жол қатынасы)	Ірі көлік дәліздерінің қиылысында орналасуы өңірдің жоғары жол әлеуетін қамтамасыз етеді. Көкшетау қаласы арқылы темір жолдардың 4 тармағы өтеді. Дамыған көліктік жүйе қатынасының (452 шақырымға созылған Еуропалық маршруттың E125 бір бөлігі болып табылатын, астанамызды Көкшетаумен, Щучинскімен, Петропавловскімен қосатын көліктік магистраль (автобан)). Облыста республика бойынша теміржолдардың ең жоғары тығыздығы – 1000 шаршы км аумаққа 10,66 км (ҚР бойынша орташа – 5,53). Облыс аумағы бойынша халықаралық маңызы бар Алматы-Екатеринбург автожолы, Солтүстік дәліз (Достық – Ақтоғай – Саяқ – Мойынты – Астана – Петропавл - Ресей) бағыты бойынша өтеді. Ақмола облысының әуе көлігі саласында «Көкшетау авиакомпаниясы» АҚ ұсынылған, ол Көкшетау қаласының әуежайын иеленіп пайдаланады, сондай-ақ әуе кемелерінің меншікті паркімен әуе тасымалдау қызметтерін ұсынады. Көкшетау қаласының әуежайы ИКАО талаптарына сәйкес келеді және әуе кемелерінің барлық түрлерін қабылдай алады [6]. Сонымен қатар, Нұр-Сұлтан қаласының Нұрсұлтан Назарбаев халықаралық әуежайы да өз қызметтерін көрсетеді.
Туристік объектілеріне ыңғайлы жетуі, дамыған коммуникациялар жүйесі мен қаржы инфрақұрылымы	Барлық түрдегі жол тораптарының дамығандығы туристік объектілерге жетуді жеңілдетеді. Аумақтар арасында байланыс және телекоммуникация қызметтер жүйесі тығыз орнатылып дамыған. Қаржылық инфрақұрылым жүйесі де жетілдірілген (мысалы, Каспи Банк жүйесі).
Сұраныс жағдайы	
Туристік сұраныстың зерттелуі	Туристік нарықты және туристік ағынды толықтай зерттеу қажет. Статистикалық жағдайды толықтай көрсететін ақпараттық мәліметтердің дұрыс болмауы (оның ішінде ауыл туризмі жайында).

Белгілі бір тұтынушылардың тобына фокус ұйымдастыру	Нақты мақсатты сегмент анықталмаса да ауыл және экотуризм аясында отбасымен демалу орын алады.
Тұтынушылардың нарықтағы өзгермелі таңдауларын (қалауларын) есепке алу	Виза мен турлардың құнын реттеу, белгілі бір турларға деген сұранысын арттыру, қызмет көрсету сапасына қойылатын талаптарды жақсарту.
Туристердің келген жерінде ақпараттық қолдау көрсету	Тұтынушылар үшін ақпараттық қолдау жүйесін құру қажеттілігі айқындалды.
Тұрақты стратегия, құрылымы және бәсекелестік	
Қызмет көрсету кәсіпорындары арасындағы бәсекелестік: нарықта кәсіби жұмыс істейтін фирмалар санының өсуі; нарықты толықтай сегменттеу; қызмет көрсету сапасын арттыру	Қонақтар мен туристерді орналастыратын кәсіпорындар (қонақ үйлер) арасында айтарлықтай бәсекелестік жоқ, сол себепті көрсетілетін қызмет сапасының да деңгейі де жоғары болмайды. Туристік фирмалар арасында бәсекелестік деңгейі орташа. Ал таза ауыл туризмі ауылдық жерлердің барлығында бірдей дамымағандығынан бәсекелестік жоқ. Ауыл туризмі шетел стандарттарынан өзгеше форматта дамыған. Ішкі аймақтық туризм айтарлықтай көркеймеген. Бірақ, экотуризм мен жағажай туризмі тұрақты өркендеген. Болашақта ауыл туризмін тұрақты дамытудың әлеуеті өте жоғары.
Ауылдық жерлердің әлеуметтік-экономикалық жағдайы және ондағы бар ресурстары	Аймақтың барлық 17 аудандары өсімдік және мал шаруашылығына бағытталып кеңінен дамыған. Өңір бойынша шаруа немесе фермерлік қожалықтарының жалпы саны – 5377 (кәсіпкерлік қызметтегі үлесі – 11,4%) [www.stat.gov.kz (№ 422, 19.08.2019)], ал қайта өңдейтін 225 кәсіпорындар жұмыс істейді. АӨК дамыту жолында құйылған инвестицияларда, әзірленіп жүзеге асып жатқан Бағдарламалар мен Жобалар да ауылдардың көркеюіне үлес қосуда. Әр ауылдың өзіндік табиғаты (таулары, ормандары және өзен-көлдері), өз тарихы, мәдениеті, ескерткіштері және мәдени-демалу орталықтары бар. Шетелдегідей әр ауылда туристерді орналастыру үйлері де бар. Дегенмен де ауыл туризмін дамыту мақсатында туристерге барлық жағдайы қамтамасыз етілген кішігірім қонақ үйлер салуға мүмдіктерді пайдалану керек.
Туыстық және қолдаушы салалар	
Туыстық және қолдаушы салалар арасындағы кәсіпорындардың болуы	Қонақ үй бизнесінде жатын орындар көп болғанымен де жүктеу айналымы төмендеу. Тамақтану нүктелері біркелкі орналаспаған. Әуежай қызметінің жоғары болуы. Туризм индустриясында жұмыс істейтін және басқа да туыс әрі қолдаушы салалар арасында байланыстың болмауы көрініс табуда (мысалы, ауыл туризмі ауыл шаруашылығы мен өңдейтін өнеркәсібімен, туризм, мәдениет және көлік салаларымен тығыз байланыста болуы керек).

Негізгі қызметтер мен инфрақұрылым	Қызмет көрсету мәдениетін жетілдіру. Қызмет көрсету саласына белгілі халықаралық стандарттарын енгізу. Қызмет көрсету, ауыл туризмін жүргізу және тағы басқа мәселелер бойынша курстар өткізу.
Аймақ бойынша жүріп-тұру жеңілдігі	Автокөлік, темір жол көлігі және халықаралық әуежай жүйесі дамыған, бірақ әуежаймен ұшудың ішкі рейстерінің құнын реттеу қажет.
<i>Зерттеу барысында автормен құрастырылған</i>	

Сонымен, Ақмола облысындағы туризмнің әлеуметтік-экономикалық жағдайы мен жай-күйін бағалау оның дамуының негізгі факторларын анықтауға мүмкіндік берді:

- аймақтың қарқынды өсуі мен өңірдің тұрақты дамуын қамтамасыз ету үшін қолайлы экономика құрылымы бар;

- экономиканың негізі агроөнеркәсіптік кешен мен өнеркәсіп салалары болып табылады;

- туризм өңірлік даму басымдықтарының бірі ретінде; бұл үшін Ақмола облысының бірегей табиғи және мәдени әлеуеті бірқатар қолайлы жағдайларды туғызады;

- қазіргі уақытта туризм өңір экономикасының дамыған сегменті болып табылса да, бар ресурстары мен әлеуетін толықтай қолданбаған сала; туристік нарық құрылымының аумақтық сәйкессіздігі, туризмнің материалдық-техникалық базасының толықтай игерілмегендігі, оның инфрақұрылымын жаңғыртуға инвестициялардың тапшылығы, өңірдің туристік әлеуетіне ақпараттық қол жетімділігінің төмендігі байқалады;

- туризм саласындағы мемлекеттік және өңірлік саясаттың тиімділігін арттыру, жүйелі тәсіл негізінде туризмді стратегиялық жоспарлауды қалыптастыру, басқарудың бағдарламалық-мақсатты әдістерін енгізу жолымен саладағы сапалы қайта құрулар үшін алғышарттар қалыптасу үстінде болса да туризмнің басымды (перспективті) бағыты – ауыл туризміне айрықша мән берілмей отыр, сол себепті, туризмнің осы түрі бойынша біраз істер атқарылуы тиіс (сур. 1).

Қорытындылай келе, ауыл туризмін дамыту үшін Ақмола облысының барлық аудандарының әлеуеті зор екенін талдау барысында байқадық. Алайда, оның дамуын тежейтін мәселелерде аз емес, олардың ішінде кейбір ауылдардағы туристік, коммуналдық және көлік инфрақұрылымын қалпына келтіріп өркендету, туризм саласындағы кәсіпкерлік қызметті жандандыру сияқты жағдайларды инвестициялық жобаларды іске асыру арқылы жүзеге асыруға болады.

Талдау барысында автормен құрастырылған.

Сурет 1 - Ақмола облысы бойынша ауыл туризмі дамуында анықталуы тиіс негізгі бағыттары

Ауыл туризмін тиімді дамыту үшін Үкіметтің, жергілікті билік органдарының, Қауымдастықтардың, бизнес құрылымдарының, түрлі деңгейдегі мүдделі ұйымдардың, жергілікті қоғамдастықтардың жүйелі түрдегі өзара іс-әрекеті қажет. Сондықтан біз Ақмола облысында туристік кәсіпорындарды, ауыл шаруашылық өндірушілері мен қайта өңдейтін кәсіпорындарын, мәдени және спорт мекемелерін, сондай-ақ басқа да инфрақұрылымдық объектілерін біріктіретін ауыл туристік кластер құрылуы қажет деп есептейміз.

Ауыл шаруашылығы өндірісін, ұлттық колоритті және аумақтың бірегейлігін пайдалана отырып, осы зерттеліп отырған өңірде ауыл туризмін дамыту арқылы жергілікті халықтың әл-ауқатын жақсартуға, жалпы келгенде ауылдық жерлерді тұрақты дамытуға ықпал ететін болады.

Әдебиет тізімі

- 1 Ақмола облысында туризм саласын дамытудың негізгі бағыттары анықталды / inform.kz. URL: https://www.inform.kz/kz/akmola-oblysynda-turizm-salасыn-damytudyn-negizgi-bagyttary-anyktaldy_a3507404 (Дата обращения: 24.08.2019)
- 2 Шумакова О.В., Косенчук О.В., Новиков Ю.И., Нардин Д.С. Агротуризм как перспективное направление развития сельских территорий в Омской области // Современные проблемы науки и образования. [Электр. ресурс] – 2015. – № 2-1. URL: <http://www.science-education.ru/ru/article/view?id=20294> (дата обращения: 24.08.2019).
- 3 Список памятников истории и культуры Ақмолинской области / history-akmola.kz. URL: <https://history-akmola.kz/ru/pages/akmola-oblysynin-tarihi-madeni-eskertkishter-tizimi> (Дата обращения: 24.08.2019)
- 4 Уникальный семейный оздоровительный центр появился в районе Биржан сал Ақмолинской области / uvp-akmo.gov.kz. URL: <http://uvp-akmo.gov.kz/content/unikalynuu-semeynuu-ozdorovitelynuu-centr-poyavilsya-v-rayone-birghan> (Дата обращения: 24.08.2019)
- 5 Проблемы традиций в современных художественных промыслах / Выпускная квалификационная работа. URL: <http://elib.cspu.ru/xmlui/bitstream/handle/123456789/1477/%20%20%20%20%20%20%20%20%20.pdf?sequence=1> (Дата обращения: 24.08.2019)
- 6 Программа развития территорий Ақмолинской области на 2016-2020 годы, г.Кокшетау, 2018 год / ekonomika.akmo.gov.kz. URL: http://ekonomika.akmo.gov.kz/sites/ekonomika.akmo.gov.kz/uploads/strateg_doki/2019/PRT_rus.docx (Дата обращения: 24.08.2019)

А.Т. Глеубаева

*Евразийский национальный университет им. Л.Н. Гумилева, Нур-Султан,
Казахстан*

Приоритетные направления развития сельского туризма Ақмолинской области

Аннотация: Туризм как неотъемлемая часть жизни современного общества представляет собой глобальное явление сегодняшнего времени. Одним из приоритетных направлений в сфере туризма является сельский туризм. В развитых странах данный вид туризма стал высокодоходной отраслью туристской индустрии. По оценке ВТО, сельский туризм - один из пяти основных стратегических направлений развития туризма в мире до 2020 года. Развитие сельского туризма во многих странах считается залогом устойчивого развития сельских территорий.

Благодаря исследованию памятников культуры, крестьянских хозяйств, ремесленных мастерских районов области была оценена возможность развития сельского туризма Ақмолинской области, а именно: в каких районах региона имеется большой потенциал. На основе модели Портера была проанализирована среда функционирования туристского сектора сельского региона в Ақмо-

линской области. Оценка социально-экономического положения и состояния туризма в Ақмолинской области позволила выявить основные факторы его развития. Рассмотрены основные направления развития сельского туризма по данному региону.

Ключевые слова: туризм, сельский туризм, потенциал сельского туризма, сельхозпроизводители, сельские мастера, сельская территория.

A.T. Tleubayeva

L. N. Gumilyov Eurasian National University, Nur-Sultan, Kazakhstan

Priority directions of development of rural tourism of Akmola region

Abstract. Tourism as an integral part of the life of modern society is a global phenomenon of today. One of the priorities in the field of tourism is rural tourism. In developed countries, this type of tourism has become a highly profitable sector of the tourism industry. According to the WTO, rural tourism is one of the five main strategic directions of tourism development in the world until 2020. The development of rural tourism in many countries is considered to be the key to sustainable development of rural areas.

Thanks to the study of monuments, farms, handicraft workshops of the region, the possibility of developing rural tourism of Akmola region was assessed and it is in which areas of the region there is a great potential. On the basis of porter's model the environment of functioning of the tourist sector of the rural region in Akmola region was analyzed. Assessment of the socio-economic situation and the state of tourism in Akmola region allowed to identify the main factors of its development. The main directions of development of rural tourism in the region, which should be determined.

Key words: tourism, rural tourism, potential of rural tourism, agricultural producers, rural masters, rural territory.

References

- 1 Aqmola oblysynda turizm salasyn damytudyn negizgi bagyttary anyktaldy [The main directions of development of the tourism industry in Akmola region are defined] / inform.kz. [Electron.resource]. Available at: https://www.inform.kz/kz/akmola-oblysynda-turizm-salasyn-damytudyn-negizgi-bagyttary-anyktaldy_a3507404 (Accessed: 24.08.2019)
- 2 Shumakova O.V., Kosenchuk O.V., Novikov Yu.I., Nardin D.S. Agroturizm kak perspektivnoe napravlenie razvitiya sel'skikh territorij v Omskoj oblasti [Agrotourism as a promising direction of rural development in the Omsk region] // Sovremenny'e problemy` nauki i obrazovaniya. – 2015. – # 2-1.; [Electron.resource]. Available at: <http://www.science-education.ru/ru/article/view?id=20294> (Accessed: 24.08.2019).
- 3 Spisok pamyatnikov istorii i kul'tury` Akmolinskoj oblasti [List of historical and cultural monuments of Akmola region] / history-akmola.kz. [Electron.resource]. Available at: <https://history-akmola.kz/ru/pages/akmola-oblysynin-tarihi-madeni-eskertkishter-tizimi> (Accessed: 24.08.2019).
- 4 Unikal`ny`j semejny`j ozdorovitel`ny`j centr poyavilsya v rajone Birzhan sal Akmolinskoj oblasti [A unique family Wellness center appeared in Birzhan Sal district of Akmola region] / uvp-akmo.gov.kz. [Electron.resource]. Available at: <http://uvp-akmo.gov.kz/content/unikalyny-semeynyy-ozdorovitelnyy-centr-poyavilsya-v-rayone-birzhan> (Accessed: 24.08.2019).
- 5 Problemy` tradiczij v sovremenny`kh khudozhestvenny`kh promy`slakh [Problems of traditions in modern art crafts] / Vy`pusknaya kvalifikacionnaya rabota. [Electron.resource]. Available at: <http://elib.cspu.ru/xmlui/bitstream/handle/123456789/1477/%20%20%20%20%20%20%20%20%20.pdf?sequence=1> (Accessed: 24.08.2019).
- 6 Programma razvitiya territorij Akmolinskoj oblasti na 2016-2020 gody`, g.Kokshetau,

2018 god [The program of development of territories of Akmola region for 2016-2020, Kokshetau, 2018] / ekonomika.akmo.gov.kz. [Electron.resource]. Available at: http://ekonomika.akmo.gov.kz/sites/ekonomika.akmo.gov.kz/uploads/strateg_doki/2019/PRT_rus.docx (Accessed: 24.08.2019).

Автор туралы мәлімет:

Тлеубаева А.Т. – Л.Н.Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті «Туризм» кафедрасының 3-ші курс докторанты. Қажымұқан көшесі, 11, Нұр-Сұлтан, Қазақстан.

Тлеубаева А.Т. - PhD student Tourism chair, L. N. Gumilyov Eurasian national university Kazhymukan st., 11, Nur-Sultan, Kazakhstan.